

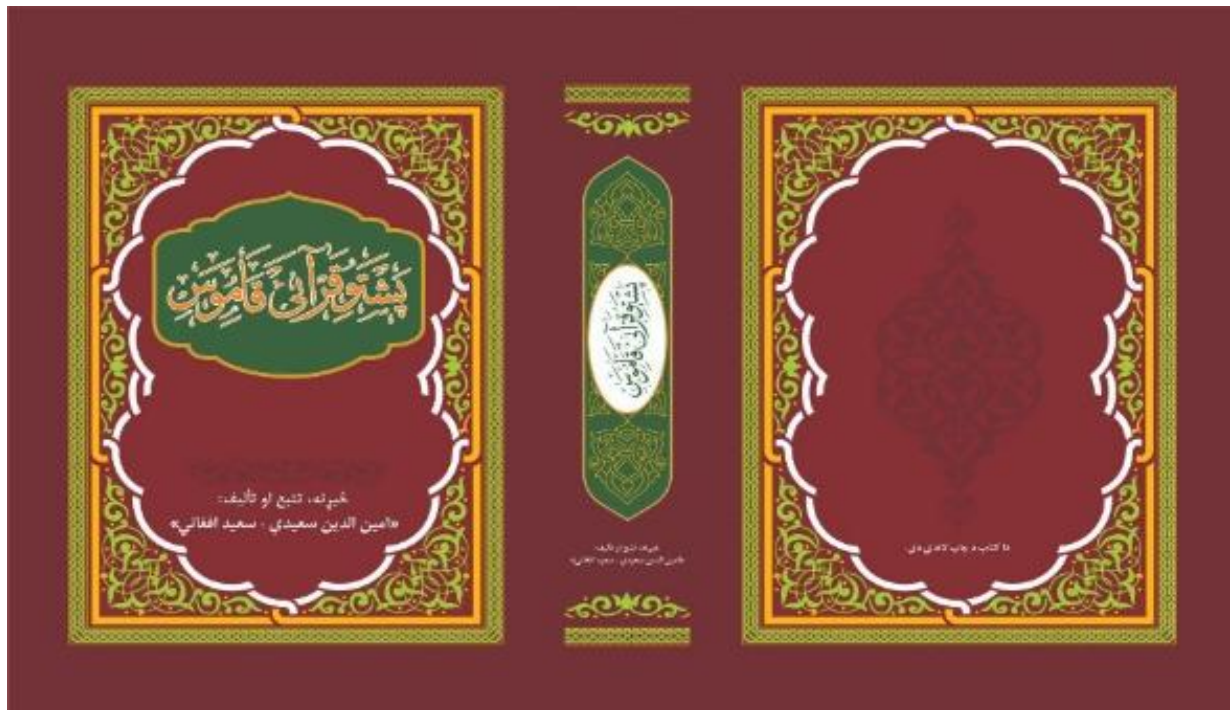
مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۶/۰۹/۰۸

امین الدین «سعیدی - سعید افغانی»

د «پښتو قرآني قاموس» معرفي نامه (علمي جوړښت، تدويني منهج او ځانگړنې)

لنډيز

«پښتو قرآني قاموس» د قرآن کریم د لغوي، اشتقاقی، سیاقی او هدایتی مفاهیمو د روښانولو یوه علمي او روزنیزه هڅه ده. د موجودي نسخې له مخې، دغه اثر شاوخوا ۲۰۰۰ مخونه لري او نږدې ۲۲ زره قرآني لغتونه او اصطلاحات پکې څېړل شوي دي.

د قرآن کریم دقیق فهم له گڼو ژبنيو، تفسیري او نورو اړوندو علومو سره اړیکه لري. «پښتو قرآني قاموس» د دغو علومو د ځای نیولو یا د یوه جامع تفسیر د وړاندې کولو دعوه نه کوي؛ بلکې خپله ځانگړې قاموسي دنده لري: د قرآني کلمې ریښه، لغوي معنا، سیاقی دلالت او، د اړتیا په صورت کې، معتبر تفسیري او هدایتی توضیح په روانه پښتو وړاندې کول.

د پاڼو شمېره: له 1 تر 7

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په خبر و لولئ

په مهمو او محوري آيتونو کې د اړتيا له مخې د مفسرينو منتخب اقوال او اړوند لنډ توضيحات هم راوړل شوي دي. په دې توگه قاموس هڅه کوي د لفظ، معنا، سياق او هدايتي فهم ترمنځ يو منظم علمي پل جوړ کړي.

د اثر تدويني فلسفه په دې لنډ عبارت کې راټولېږي:

«لغت ذهن روښانوي؛ يادونه وجدان راويښوي.»

کلیدي کلمې

پښتو قرآني قاموس، قرآن کریم، قرآني لغات، ريښه، لغوي معنا، سياقي دلالت، هدايتي يادونه، تفسير، تدبر.

۱. مقدمه: له کلمې څخه تر فهم پورې

قرآن کریم د هدايت کتاب دی، او د هغه د پيغام دقيق فهم د قرآني الفاظو، ترکيبونو او سياق له پېژندنې سره ژوره اړيکه لري. ژباړه د معنا د انتقال بنسټيزه وسيله ده، خو د يوې قرآني کلمې ټول لغوي، اشتراقي او سياقي ابعاد تل په يوه لنډ پښتو معادل کې نه شي رانغاړل کېدای.

له همدې اړتيا څخه د قرآني قاموس اهميت څرگندېږي. قاموس د ژباړې يا تفسير بديل نه دی؛ بلکې يوه مرستندويه علمي وسيله ده چې د کلمې له پښتو معادل څخه د هغې د ريښې، لغوي دلالت او په ځانگړي آيت کې د سياقي معنا تر روښانتيا پورې د لوستونکي مرسته کوي.

«پښتو قرآني قاموس» د همدې موخي لپاره ترتيب شوی دی. په دې اثر کې قرآني کلمه لومړی د قاموسي څېړنې له مخې تشرېح کېږي او بيا، د اړتيا او د آيت د دلالت په حدودو کې، د لنډې علمي - هدايتي «يادونې» له لارې د آيت له عمومي پيغام سره نښلول کېږي.

همدا دوه اړخونه د قاموس په محوري عبارت کې سره يوځای شوي دي:

«لغت ذهن روښانوي؛ يادونه وجدان راويښوي.»

۲. د قاموس علمي جوړښت

د موجودې نسخې له مخې، «پښتو قرآني قاموس» شاوخوا ۲۰۰۰ مخونه لري او نږدې ۲۲ زره قرآني لغتونه او اصطلاحات پکې څېړل شوي دي. د اثر په تدوين کې د لغتونو شمېر په خپله موخه نه ده؛ بلکې لومړيتوب هغو کلمو او ترکيبونو ته ورکړل شوی چې د آيت د معنا په روښانولو کې ځانگړی ارزښت لري.

د قاموس اساسي برخې دا دي:

- د مهمو قرآني لغتونو او اصطلاحاتو انتخاب؛
- د کلمې اصل او ريښه؛
- لغوي معنا؛
- د اړتيا په صورت کې سياقي معنا؛
- علمي او هدايتي يادونه؛

- د آيت ټوليزه يادونه؛
- د سورت د محوري پيغام لنډ بيان؛
- د اړتيا له مخې منتخب تفسيرې اقوال؛
- لنډ هدايتي او تدبري عبارتونه.

د دې جوړښت موخه دا ده چې قاموس نه په يوه ساده لغتالېک محدود شي او نه له خپلې قاموسي دندې واورې او په مفصل تفسير بدل شي.

۳. د لغتونو د انتخاب منهج

په قاموس کې هره قرآني کلمه يوازې له دې امله جلا مدخل نه گرځي چې په آيت کې راغلې ده. که د کلمې معنا په روانه پښتو ژباړه کې څرگنده وي او ځانگړې لغوي يا سياقي تشرېح ونه غواړي، بيا يې تفصيلي تکرار ضروري نه گڼل کېږي.

لومړيتوب هغو لغتونو او اصطلاحاتو ته ورکول کېږي چې:

- د آيت په معنا کې محوري رول ولري؛
 - د ريښې پېژندل يې د مفهوم په روښانولو کې مرسته وکړي؛
 - څو اړخيز دلالت ولري؛
 - بشپړ مفهوم يې په يوه پښتو معادل کې نه رانغاړل کېږي؛
 - يا يې په ځانگړي آيت کې سياقي استعمال توضيح ته اړتيا ولري.
- دا منهج قاموس له غير ضروري پراخېدو او تکرار څخه ساتي او د انتخاب شوو لغتونو علمي ارزښت پياوړی کوي.

۴. ريښه، لغوي معنا او سياقي دلالت

د قرآني کلمې دقيق فهم يوازې په پښتو معادل نه بشپړېږي. ريښه د کلمې د معنا بنسټ او د هغې د دلالتې کورنی اړيکې روښانوي؛ لغوي معنا د لفظ عمومي مفهوم بيانوي؛ او سياقي معنا هغه ځانگړی مفهوم يا دلالتې جهت څرگندوي چې کلمه يې په يوه مشخص آيت او ترکيب کې اخلي.

د دغو کچو تفکيک د قاموس له مهمو علمي اصولو څخه دی. په دې توگه لوستونکی کولای شي د کلمې د عمومي لغوي معنا او په ځانگړي قرآني سياق کې د هغې د استعمال ترمنځ توپير وپېژني.

۵. «يادونه»: له معنا څخه هدايتي فهم ته

«يادونه» د «پښتو قرآني قاموس» يوه ځانگړې برخه ده. د لغت تر تشرېح وروسته، د اړتيا په صورت کې د آيت هدايتي جهت په لنډ، روښانه او مسؤلولانه بيان کې وړاندې کېږي.

د يادونې په تدوين کې لاندې اصول مراعاتېږي:

- يادونه بايد د آيت له مستقيم يا معتبر مفهوم سره تړلې وي؛

- پر آیت باید داسې معنا تحمیل نه شي چې متن او سیاق یې ملاتړ نه کوي؛
- له ځانګړي مورد څخه عام هدایتي اصل یوازې هغه وخت اخیستل کېږي چې د آیت دلالت یې اجازه ورکړي؛
- لغوي معنا او تفسیري یا هدایتي توضیح باید سره ګډ نه شي؛
- یادونه باید روانه، لنډه او له غیرضروري تکرار څخه پاکه وي.

په همدې اساس، لغت د کلمې معنا روښانوي او یادونه د هغې هدایتي اړخ ته د تدبیر دروازه پرانیزي.

۶. ټولیزه یادونه او د آیت عمومي پیغام

کله چې په یوه آیت کې څو لغتونه او مفاهیم سره تړلي وي، یوازې د هرې کلمې جلا تشریح د آیت ټولیز جهت نه شي څرګندولای. له همدې امله په مناسبو ځایونو کې «ټولیزه یادونه» د آیت مهم عناصر په یوه لنډ او منسجم بیان کې سره نښلوي. په دې توګه د مطالعې مسیر له کلمې څخه آیت ته، له آیت څخه مفهوم ته، او له مفهوم څخه هدایتي پیغام ته غځېږي.

۷. د سورت محوري پیغام

د قرآن کریم هر سورت خپل موضوعي او هدایتي جهته لري. له همدې امله په قاموس کې د سورت د محوري پیغام لنډ بیان هم ځای لري.

د دې برخې موخه د ټول سورت تفسیر نه دی؛ بلکې هڅه کوي په احتیاط سره هغه مهم ایماني، اخلاقي او هدایتي جهته راټول کړي چې د سورت په آیتونو کې په څرګند ډول تکرار یا پیاوړي شوي وي.

دا برخه لوستونکي سره مرسته کوي چې د جلا جلا لغتونو او آیتونو تر څنګ د سورت عمومي فضا او پیغام هم درک کړي.

۸. د تکرار د مخنیوي اصل

یوه قرآني ریښه یا مفهوم په ګڼو آیتونو کې تکرارېدای شي. که هر ځل په یوه اندازه او یوه بڼه تشریح شي، قاموس بې ضرورته پراخېږي او د مطالبو تکرار زیاتېږي.

له همدې امله هڅه شوې چې مخکې روښانه شوي ساده مطالب بې ضرورته تکرار نه شي، او په هر نوي آیت کې د کلمې یا مفهوم هغه اړخ وړاندې شي چې د هماغه سیاق ځانګړی ارزښت لري.

دا اصل د «یادونو» په برخه کې هم مراعاتېږي، څو هره یادونه د امکان تر حده خپل مستقل مفهومي او هدایتي ارزښت ولري.

۹. د علمي دقت او رواني پښتو ترمخ توازن

د قاموس ژبه د علمي دقت او عامفهم ترمخ د توازن هڅه کوي. ډېر تخصصي بیان د عام لوستونکي لپاره ستونزمن کېدای شي، او له حده زیات ساده کول بیا د قرآني لفظ د معنا ځینې مهم اړخونه له منځه وړي.

له همدې امله د ريښو، لغوي او سياقي معناوو په بيان كې علمي دقت ته پاملرنه شوې، او د تشرېحاتو او يادونو ژبه تر ممكنه حده روانه او روښانه پښتو ساتل شوې ده.

په دې توگه قاموس د عام لوستونكي تر څنگ د محصل، ښوونكي، خطيب او د قرآني مطالعې د مينهوالو لپاره هم د استفادې وړ گرځي.

۱۰. قاموس، ژباړه او تفسير

«پښتو قرآني قاموس» د ژباړې او تفسير بديل نه دی. ژباړه د قرآني معنا بلې ژبې ته د انتقال هڅه کوي؛ تفسير د آيتونو عقيدوي، فقهي، تاريخي، ژبني او نورو اړخونو پراخ بيان وړاندې کوي؛ او قاموس په ځانگړي ډول د لفظ، ريښې، معنا او قرآني استعمال پر روښانولو تمرکز کوي.

سره له دې، کله چې د يوې کلمې يا آيت د مفهوم د دقيق فهم لپاره تفسيرې توضيح ضروري وي، له معتبرو تفسيرې ماخذونو څخه په لنډ او اړوند ډول استفاده کېږي.

په دې توگه د قاموس خپل حدود خوندي پاتې کېږي او له ژباړې او تفسير سره يې اړيکه د تکميل او مرستې اړيکه وي، نه د بديل کېدو.

۱۱. د استناد علمي بنسټ

د قاموس لغوي او سياقي تشرېحات يوازې پر ژباړيز معادل يا شخصي برداشت نه دي ولاړ. د موضوع او اړتيا له مخې له معتبرو لغوي او تفسيرې سرچينو څخه استفاده شوې ده.

د لغوي ريښو او اصلي دالانونو په څېړنه کې د راغب اصفهاني «مفردات ألفاظ القرآن»، د ابن فارس «مقاييس اللغة»، د ابن منظور «لسان العرب» او د زبيدي «تاج العروس» په څېر ماخذونه مهم ځای لري.

د قرآني استعمال او سياقي معنا د روښانتيا لپاره د طبري «جامع البيان»، ابن کثير «تفسير القرآن العظيم»، قرطبي «الجامع لأحكام القرآن»، ابو حيان اندلسي «البحر المحيط» او ابن عاشور «التحرير والتنوير» په څېر معتبرو تفسيرې آثارو ته مراجعه شوې ده.

د ماخذونو انتخاب د هر لفظ، آيت او موضوع له اړتيا سره سم کېږي؛ لغوي ماخذ د لفظ بنسټ روښانوي او تفسيرې ماخذ يې قرآني استعمال او سياق ته وضاحت ورکوي.

۱۲. د قاموس علمي او هدايتي هويت

د «پښتو قرآني قاموس» اساسي هويت يوازې د لغتونو په شمېر يا د کتاب په حجم کې نه دی؛ بلکې د هغه په تدويني منهج کې دی.

ددې منهج په غوره کولو، هڅه شوې:

د قرآن کلمه د لوستونکي له ذهن سره، او د قرآن هدايتي پيغام د هغه له وجدان او ژوند سره ونښلوي.

له همدې امله د اثر علمي هويت د لفظ، ريښې، معنا او سياق په دقيق تفکيک کې، او هدايتي هويت يې د مسؤولانه، محدود او له آيت سره تړلي تدبر په وړاندې کولو کې څرگندېږي.

پايله

«پښتو قرآني قاموس» د قرآني لغتونو د راټولولو تر څنګ هڅه کوي د لفظ، ريښې، معنا، سياق او هدايت ترمنځ يوه منظمه اړيکه رامنځته کړي.

د اثر په تدوين کې د مهمو لغتونو هدفمند انتخاب، د لغوي او سياقي معناو تفکيک، د تکرار مخنيوی، روانه پښتو، له معتبرو ماخذونو څخه استفاده او د هدايتي استنباط د حدودو مراعات اساسي اصول دي.

دا قاموس د بشپړتيا دعوه نه کوي؛ لکه هر بشري علمي اثر، د اهل علم نقد، تدقيق او اصلاح ته اړتيا لري. علمي نقد او مسؤولانه مشوره د اثر د لا پخوالي او اعتبار وسيله ګڼل کېږي.

د دې علمي او روزنيزې هڅې روح په دې دوو عبارتو کې راټولېدای شي:

«لغت ذهن روښانوي؛ يادونه وجدان راوينوي.»

او:

«له لفظه معنا ته، له معنا څخه فهم ته، او له فهم څخه مسؤولانه تدبير او عمل ته.»

همدا د «پښتو قرآني قاموس» اساسي موخه ده: د قرآني کلمې او لوستونکي ترمنځ داسې علمي او هدايتي پل جوړول چې د لفظ له پېژندنې څخه د معنا تر فهم، او د معنا له فهم څخه د مسؤولانه تدبير تر دروازې پورې لاره پرانيږي.

الله جل جلاله دې دا هڅه قبوله او د قرآن کریم د فهم او هدايت وسيله وګرځوي، او موږ ټولو ته دې د علم، عمل، هدايت او اخلاص توفيق راپه برخه کړي.

آمين يا رب العالمين

مهم علمي ماخذونه

- القرآن الكريم.
- الراغب الأصفهاني، مفردات ألفاظ القرآن.
- ابن فارس، مقاييس اللغة.
- ابن منظور، لسان العرب.
- الزبيدي، تاج العروس من جواهر القاموس.
- الطبري، جامع البيان عن تأويل آي القرآن.
- ابن كثير، تفسير القرآن العظيم.
- القرطبي، الجامع لأحكام القرآن.
- أبو حيان الأندلسي، البحر المحيط.
- ابن عاشور، التحرير والتنوير.

ومن الله التوفيق

امین الدین «سعیدی - سعید افغاني»

saidafghani@hotmail.com

يادونه:

د کتاب لنډه پېژندنه:

د کتاب نوم: پښتو قرآني قاموس

ژبه: پښتو

خپرونه، تنبع او تالیف:

امین الدین «سعیدی - سعید افغاني» ©

لارښود استاد:

ډاکټر مفتي محمد اسحاق «نوري»، د غالب پوهنتون عمومي رئيس

علمي او ژبني بياکتنه:

ډاکټر صلاح الدين «سعیدی - سعید افغاني» او حامدالله «ستون»